

Nr 323.

Av herr Åkerberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker, m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 241 har förslag avgivits om sådana ändringar i förordningen av den 18 juni 1937 angående försäljning av rusdrycker, att de nuvarande restaurangbolagen upplösas och ersättas av ett enda riksbolag, organiserat i huvudsaklig överensstämmelse med Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet och Aktiebolaget Vin- och spritcentralen.

De skäl, som chefen för finansdepartementet i sitt yttrande i ärendet till statsrådsprotokollet av den 10 mars 1944 andragit för vidtagandet av en så genomgripande åtgärd som den i kungl. propositionen föreslagna, ha vi icke funnit övertygande. Varken de nackdelar av den nuvarande ordningen med fem fristående restaurangbolag, underställda kungl. kontrollstyrelsens kontroll, eller de fördelar av en koncentration av dessa till ett enda bolag, som departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet anfört, ha vi kunnat finna så vägande, att de bort föranleda en så omfattande förändring i bestående ordning, som förslaget innebär. Vi vilja i detta sammanhang erinra om socialstyrelsens av departementschefen refererade yttrande i frågan, vari liksom i nästan samtliga uttalanden från myndigheter och andra sakkunnigeförslaget avstyrkes (s. 36) och där det anföres, att de sakkunniga icke närmare utvecklade i vilket hänseende den såsom principiellt oriktig betecknade ordningen (kontrollstyrelsens "dubbelställning") medfört praktiska olägenheter av sådan betydelse, att det rimligen borde komma i fråga att söka undanröja dessa genom vittgående reformer.

Om vi sålunda, som ovan anförts, äro tveksamma i fråga om lämpligheten att över huvud taget företaga den i kungl. propositionen föreslagna förändringen i nu gällande ordning beträffande organisationen och kontrollen av de allmänna restaurangbolagen, så hysa vi icke det minsta tvivel i fråga om den organisationsform det eller de nya bolag, som skola övertaga de nuvarande restaurangbolagens verksamhet, böra ha. I kungl. propositionen har departementschefen bl. a. återgivit dels en del uttalanden och förslag, som gjorts i de sakkunnigas PM av 1941, och dels yttranden från olika myndigheter, föreningar och företag m. fl. rörande i de sakkunnigas förutnämnda PM avgivna förslag.

Vad först angår de sakkunnigas förslag rörande organisationsformen för de allmänna restaurangbolagen, så ha dessa föreslagit tvenne alter-

nativ, vilket framgår av följande utdrag ur de sakkunnigas PM. "Vid bildandet av det nya restaurangbolaget och avvecklingen av de fem nuvarande bolagen kunna olika utvägar vara möjliga.

Sålunda kan den utvägen begagnas, att ett helt nytt bolag bildas helt oberoende av de nuvarande restaurangbolagen och att det nya bolaget genom överlåtelse erhåller äganderätt till samtliga aktier i de fem restaurangbolagen. Härigenom skulle inom restaurangrörelsen föreligga en färdig bolagsorganisation med ett moderbolag och fem dotterbolag. Fördelen med att organisera det nya bolaget på sådant sätt ligger uppenbarligen däri, att moderbolagets uppgifter kunna koncentreras på att leda och övervaka dotterbolagens verksamhet, varför moderbolagets styrelse icke behöver betungas med detaljfrågor, som angå enbart de olika dotterbolagens verksamhet."

"Emellertid", fortsätta de sakkunniga, "är även en annan utväg tänkbar. Det kan nämligen ifrågasättas om icke ett av de nuvarande restaurangbolagen, nämligen SARA, skulle kunna omändras dithän, att bolaget med bibehållande av sin nuvarande restaurangrörelse jämväl utgör moderbolag inom det nya företaget. I enlighet härmed skulle det för SARA i dess nya form fastställda aktiekapitalet placeras på sätt som föreslagits i fråga om det nya restaurangbolaget och SARA förvärva samtliga aktier i de fyra andra restaurangbolagen. Med denna organisationsform för det nya bolaget, således utan något särskilt holdingbolag, skulle styrelsen för SARA i egenskap av moderbolag kunna nå bättre kontakt med dotterbolagens verksamhet än vad som eljest bleve fallet. Då enligt de sakkunnigas förslag ett direktörsråd bör inrättas för det nya restaurangbolaget, torde avgörandet av åtskilliga detaljfrågor rörande den egna restaurangrörelsen icke behöva orsaka styrelsen något mera omfattande arbete."

"Vilken utväg som är den lämpligaste torde vara omöjligt att nu avgöra. De sakkunniga anse sig emellertid kunna förorda den lösningen, att SARA ombildas för att dels övertaga det nya restaurangbolagets uppgifter såsom moderbolag och dels fortsätta SARA:s nuvarande restaurangrörelse. Därest det sedermera skulle visa sig, att denna organisationsform är för tung för det nya bolagets ledning, torde det då böra tagas under övervägande, om ett särskilt holdingbolag bör tillskapas."

De myndigheter, som remissvägen yttrat sig över de sakkunnigas betänkande, ha ej i något enda fall förordat ett riksbolag i den form detta enligt propositionen erhållit. När uttrycket riksbolag använts har därmed åsyftats ett över de nuvarande restaurangbolagen stående bolag med uppgift att övertaga kontrollstyrelsens befattning med restaurangbolagen. I samtliga yttranden har med skärpa framhållits nödvändigheten att bibehålla fristående restaurangbolag med självständig

förvaltning och stark lokal förankring i de orter, där bolagen driva sin rörelse. Redan inom besparingskommittéer framförde en ledamot en reservation på denna punkt. Yttrandet, som åberopats i propositionen (s. 49), återgives här:

”En centralisering av restaurangrörelsen bör enligt min mening icke komma i fråga, såvida icke någorlunda säkra utsikter till avsevärda besparingar förefinnas. De sakkunniga synas icke ha kunnat anföra några sådana, och deras skäl i övrigt förefalla mig icke övertygande. I en så pass känslig affärsrörelse som denna bör man enligt min mening icke skapa allt för stora företag och icke gå för långt i centralisation. Det företag, som här skulle skapas med från början 70 miljoner kronors årsomsättning och stora expansionsmöjligheter, synes mig icke lyckligt och icke riskfritt. Vida önskvärdare vore att bibehålla lokalt begränsade bolag och giva dessa stark lokal anknytning samt största möjliga självständighet och självansvar under kontrollstyrelsens allmänna tillsyn. Svårigheten för en lösning i sådan riktning ligger i frågan, vem som skall vara aktieägare, när nuvarande utminuteringsbolag upplösts. Svårigheten torde icke vara olöslig. Aktierna böra kunna placeras hos enskilda och samfälligheter med lokal förankring.”

Huru besparingsberedningens sakkunniga tänkt sig restaurangbolagens organisation framgår av deras här förut återgivna yttrande. De syfta till ett särskilt centralbolag, som skall äga aktierna i de särskilda restaurangbolagen och som skall leda och övervaka dotterbolagens verksamhet. Den avart av systemet med moderbolag och dotterbolag, som de uppställt som alternativ och som skulle bestå däri, att SARA-bolaget i Stockholm skulle vara på en gång moderbolag och dessutom ett självständigt arbetande driftsbolag inom sin rayon, torde de sakkunniga vara ensamma anhängare av, och är säkerligen den minst lämpliga vägen att lösa frågan om restaurangrörelsens drivande.

I sitt yttrande till statsrådsprotokollet anger departementschefen, såvitt vi kunnat finna, såsom huvudsaklig anledning till det nu framlagda förslaget, kontrollstyrelsens dubbelställning såsom såväl direktivgivande som kontrollerande organ för restaurangbolagen. Vi hava visserligen ej kunnat finna, att några positiva bevis för olägenheten i denna påtalade dubbelställning framlagts och äro vi icke övertygade om att några dylika olägenheter av kontrollstyrelsens ämbetsutövning kunna uppkomma, men om så skulle vara fallet, bör väl en reform på området icke behöva gå utöver undanröjande av dessa olägenheter. Departementschefen har tydligen själv varit tveksam på denna punkt. Han har i sitt yttrande (s. 57) anfört vägande skäl för just bibehållande av självständiga bolag med stark lokal förankring. När han emellertid därefter ändock stannar för ett slopande av de nuvarande restaurangbolagen och dessas ersättande med ett enda hela riket om-

fattande restaurangbolag, är han icke övertygande. Vi äro icke förvissade om att ens de resultat i rationaliserande riktning kunna uppnås, som han uppställer som fördelen med den av honom föreslagna organisationen, men även om så vore, kunna dessa fördelar icke på något sätt uppväga de påtagliga och av alla omvittnade olägenheterna av de nuvarande fristående restaurangbolagens slopande.

Om emellertid kontrollstyrelsens påstådda dubbelställning skulle nödvändiggöra en ändring av de nu gällande bestämmelserna på området — varom vi icke äro övertygade — är det ej skäl att göra kraftigare ingrepp i den nu bestående ordningen än som kunna motiveras med lämpligheten att avlägsna de med denna dubbelställning förknippade olägenheterna.

För att nå detta ändamål synes det oss endast erforderligt att kontrollstyrelsens befattning med restaurangbolagen överföres till ett av staten ägt centralbolag. Det inflytande på de nuvarande fristående bolagens förvaltning, som måhända kan anses erforderligt utöver den befogenhet, som bör tillkomma centralbolaget såsom kontrollstyrelsens arvtagare, torde kunna lämpligen säkerställas genom att de systembolag, som nu ensamma äga restaurangbolagens aktier, få överlåta på centralbolaget så stor del av dessa aktier, att centralbolaget kan utse en styrelseledamot — gärna ordföranden — i de olika dotterbolagens styrelser.

I övrigt bör såsom nu de olika systembolagen vara de huvudsakliga aktieägarna i restaurangbolagen och utöva ett avgörande inflytande på dessas ledning. Häri ligger intet äventyrligt. Systembolagens styrelser utses nu på så sätt, att fyra av styrelsens fem ledamöter väljas av organ för det allmänna och även systembolagens aktieägare utses av statlig myndighet. Det allmänna inflytandet över systembolagen och därmed också över restaurangbolagen kan därför sägas vara hundraprocentigt.

Med en sådan anordning skulle man kunna bibehålla de nuvarande restaurangbolagen såsom självständiga affärsföretag fast under tillbörlig kontroll. Det bör enligt vår mening läggas den största vikt på just detta, att de särskilda restaurangbolagen kunna känna sig så självständiga, att deras ledning får arbetsglädje och lust till fortsatta initiativ i intim rapport med representanter för orternas intressen, dels med dem som under ansvar deltaga i arbetet såsom styrelseledamöter och dels med ledande kommunalmän såsom nu överallt sker.

Det är icke för oss som enskilda motionärer möjligt att nu framlägga fullständiga förslag till författningar avsedda att reglera den av oss här skisserade organisationen, utan vi föreslå en hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande framläggande av ett nytt fullständigt förslag i detta syfte. Det uppskov, som ett bifall till vårt förslag skulle innebära, medför, så vitt vi kunna bedöma, inga vådor, då den nuvarande organisationen visat sig väl kunna fylla sin uppgift.

Ett blivande förslag synes enligt vår mening böra utarbetas efter följande huvudsakliga riktlinjer:

1:o. Ett centralbolag, vari Kungl. Maj:t äger alla aktierna, bör bildas med ett aktiekapital, som kan sättas till det belopp, som erfordras för förvärv av i punkt 3:o här nedan nämnda aktier, samt erforderligt rörelsekapital därutöver.

2:o. Åt detta bolag skall uppdragas de befogenheter, som kontrollstyrelsen för närvarande har över restaurangbolagen och vilka finnas angivna främst i rusdrycksförsäljningsförordningen 6 kap. 10 och 12 §§ jämförda med § 15.

3:o. Stamaktierna i restaurangbolagen skola överlåtas till centralbolaget; preferensaktierna skola behållas av de systembolag, som för närvarande äga desamma.

4:o. Aktierna i restaurangbolagen böra bibehållas vid nuvarande röstvärde, därvid dock skall iakttagas, att preferensaktieägarna äga utse samtliga styrelseledamöter med undantag av en, som skall vara styrelsens ordförande ävensom suppleant för denne.

5:o. Styrelseledamöternas och suppleanternas antal bör vara så stort att erforderlig representation från de systembolagsområden, som tillhöra restaurangbolagets verksamhetsfält, kan vinnas, vilket syfte torde kunna uppnås genom bibehållande av nuvarande storlek av styrelserna.

6:o. Den granskning av restaurangbolagens räkenskaper och förvaltning, som för närvarande utövas av kontrollstyrelsen, bör utövas av centralbolaget.

På grund av de skäl som anförts, hemställa vi,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning och, därest utredningen därtill föranleder, för riksdagen framlägga förslag till denna frågas lösning, varvid ovan i sex punkter angivna riktlinjer torde vinna beaktande.

Stockholm den 13 april 1944.

Harald Åkerberg.

P. Granath.

Carl Eriksson.

Lage Svedberg.

Gustaf Iwar Anderson.

Henry Johansson.

John Sandén.

Joh. Friggeråker.
